

Mijzelf genoeg

Mijzelf genoeg

Dick Geurts

'Forgetting is not always a bad thing'

Charlie Brown

Auteur: Dick Geurts
Omslagontwerp: Dick Geurts
Foto omslag: Pixabay
ISBN: 9789402181050
© 2018 Dick Geurts

Hij zat op zijn hurken in de huiskamer en liet zijn blikken treintje over de plastic rails rijden. Het treintje haalde drie rondjes, dan moest hij de veer van het locomotiefje weer opwinden. Als hij de veer te strak aandraaide, drukte het sleuteltje rondjes in zijn duim en zijn wijsvinger.

Zijn moeder zat aan de keukentafel aardappels te schillen. Ze liet de geschilde aardappels met een plons in de pan met water vallen.

Wanneer het opwinden van de locomotief hem ging vervelen, ruimde hij trein en rails op en haalde de schoenendoos met plastic bouwsteentjes tevoorschijn. Het viel niet mee om daarmee een huis of een kasteel te bouwen. De steentjes waren een beetje krom en sprongen telkens los. De steentjes waren grijs, niet echt wit, wat wel zo hoorde. Hij vond het fijn om het puntje van zijn tong even in een steentje te steken voordat hij hem op een ander steentje drukte. Dat mocht niet van zijn moeder.

‘Daar krijg je een vergiftiging van en dan ga je dood.’

Hij wilde niet dood.

Natuurlijk stond de radio aan. Die stond altijd aan als zijn vader niet thuis was. Het was een bakbeest, een bruine houten kast met een geel doek aan de voorkant. Daarachter zat de luidspreker. Aan het groene oog kon je zien of de zender goed stond afgesteld. Het was een Philips. Dat waren de beste volgens zijn vader.

Zijn moeder praatte met de radio mee als ze in de kamer aan het werk was. ‘Goemorgen luisteraars... staat u allen klaar?’ riep ze als de ochtendgymnastiek begon. Zelf deed ze niet aan gymmen. Leuk was De Groenteman: ‘Tja tja tja, wat zullen we eten? Tja tja tja, wie zal dat weten? Wie is de man die mij dat zeggen kan? De Groenteman! Tja tja tja!’ Later op de ochtend begon de Arbeidsvitaminen en daarna Kleutertje luister (‘Hallo kindertjes van het hele land!’).

Hij herkende alle programma’s aan hun begindeuntje. Een geheimzinnig programma was ‘De waterhoogten van

hedenmorgen'. Hij wilde de hele opsomming horen, van 'Konstanz, 378, min 2' tot 'Grave beneden de sluis, 486, plus 41'. Om half een begonnen de 'Mededelingen ten behoeve van land- en tuinbouw'. Dan gingen ze een boterham eten.

'Evert Haan, aan tafel!'

Zijn moeder smeerde en belegde alle boterhammen, ook de boterhammen die zijn vader, Annet en Bert 's ochtends meenamen.

Soms maakte zijn moeder 's middags patat. Ze zette het raam open, voor de lucht. Als ze de patat op de borden deed, zei ze: 'Niks tegen je vader zeggen, hoor.'

Op vrijdagavond, als zijn vader naar de duivenvereniging was, mocht hij van zijn moeder naar Paulus de Boskabouter luisteren. Grappigste was Oehoehoeroe, de wijze uil, omdat hij zo deftig praatte. Als de gemene heks Eucalypta met haar krakerige stem riep dat ze Paulus ging pakken, deed hij zijn handen tegen zijn oren.

Af en toe droomde hij eng van Eucalypta. Ze zat hem achterna in het bos. Hoe hard hij ook probeerde weg te rennen, hij bleef steeds op dezelfde plek, alsof zijn benen vastzaten aan dikke elastieken.

Eucalypta kwam dichterbij. Ze had rode ogen en een grote haakneus.

*You know nothing, you know nothing at all
How could you know, you'll never know anything at all*

Swans - White Light From the Mouth of Infinity

Gillen

Met grote, verwilderde ogen kijkt zijn vader hem aan. ‘Je moeder is gek geworden,’ zegt hij.

Zijn moeder reageert niet. Ze zit met over elkaar geslagen armen op de bank, haar rug tegen de armleuning, haar benen op de zitting voor zich uitgestrekt. Zijn broer Bert leunt naast de kast tegen de muur. ‘Ze is echt gek hoor, Evert,’ onderstreept hij de woorden van zijn vader.

De grote lamp is aan, de hele kamer baadt in het helle licht waar hij zo’n hekel aan heeft. Bert en zijn vader roken. Er hangt een blauwe walm in de kamer als in een café.

‘Ik ga koffie zetten,’ zegt zijn zus Annet.

Hij neemt plaats aan tafel. ‘Wat is er nu precies aan de hand?’ vraagt hij.

Zijn vader kijkt op. ‘Je moeder wil scheiden. Dat is toch wat?’ Zijn gezicht staat verbijsterd.

Hij keert zich naar zijn moeder. ‘Is dat zo?’

‘Ja, ik ga scheiden.’ Ze kijkt strak naar de muur tegenover haar, haar armen stijf over elkaar.

‘Ze is gek hoor,’ herhaalt Bert.

Zijn vader drukt zijn peuk uit in de asbak en begint met trillende handen een nieuw shagje te draaien. Hij vloekt en schudt zijn hoofd alsof hij in een zwerm bijen terecht is gekomen. Hij kijkt naar zijn moeder. ‘Hoezo dan?’ Bijna had hij gevraagd: ‘Waarom nu pas?’

‘Dat kan ik niet zeggen.’

‘Zie je wel?’ zegt Bert.

‘Waarom kun je niets zeggen? Er moet toch een reden zijn waarom je opeens wilt scheiden.’

Het is om te stikken zo heet in de kamer. Uit de keuken klinken pruttelende geluiden. Hij ruikt de koffie.

‘Reden zat,’ zegt zijn moeder.

Zijn vader snuift luidruchtig. ‘Welke dan? Dat wil ze niet vertellen.’

‘Dat wil ik ook weten, hoor,’ roept zijn zus vanuit de keuken. ‘Ik bedoel, waarom nu ineens?’

‘Vertelt ze niet,’ zegt Bert.

‘Is er wat gebeurd?’ vraagt hij.

Zijn moeder haalt haar schouders op. ‘Ik zeg alleen dat ik reden genoeg heb.’

Zijn vader vloekt. ‘Wat moet ik daar nou mee.’

Hij wendt zijn blik van zijn vader af en kijkt naar Karel, de grijze roodstaart papegaai. De vogel zit rustig op zijn stok in zijn kooi in de voorkamer, murmelt wat.

Annet komt met een vol dienblad uit de keuken. Met een diepe zucht gaat ze zitten. ‘We zijn hier al bijna een uur. Ik stond net op het punt naar huis te gaan toen hij daar,’ ze knikt in de richting van Bert, ‘me op mijn werk belde.’

Oh, daarom ben je nog in uniform, denkt hij.

Bert grijnst. ‘Pa belde mij, maar het leek me meer een karweitje voor grote zus.’

Hij denkt: ik woon het dichtste bij en ik ben nu pas gebeld. De jongsten zullen de laatsten zijn. Hij trekt zijn trui uit en hangt hem over zijn stoelleuning.

‘Het is hier om te smoren.’

Bert pakt een kopje koffie van het blad en neemt zijn plek tegen de muur weer in alsof hij bang is dat iemand anders daar gaat staan. Was er niet iets met staande koffie drinken? Zeiden ze vroeger niet dat je daar kaal van wordt? In het geval van Bert zou dat kloppen. Hij pakt het kopje van zijn moeder van het dienblad en reikt het haar aan.

De koffie is buitengewoon sterk en smaakt bitter.

‘Lekker bakkie Anus en Gunnink, zus,’ zegt Bert. Annet haalt haar schouders op. ‘Dan laat je het staan.’

Het deurtje van de koekoeksklok klapt open en het mechanische vogeltje krast 'koekoek'. Jaren geleden was het mechaniek van de klok vastgelopen. Een oude horlogemaker had het uurwerk gerepareerd. Sindsdien kan het vogeltje slechts schorre geluiden voortbrengen.

'Koekoek!'

'Kop dicht,' roept Bert.

Na de achtste 'koekoek' verdwijnt het vogeltje weer in de klok. Het deurtje klapt dicht.

'Kijk het nou nog maar even aan,' zegt Annet, 'je bent nota bene vijftenzestig. Jullie zijn al zolang bij elkaar.'

'Ik kijk niks meer aan. Ik ga scheiden.'

Bert schudt zijn hoofd. 'Dit schiet echt voor geen meter op.'

'Jullie weten alles niet,' reageert zijn moeder.

'Wat weten we niet?' vraagt hij.

'Dat kan ik niet zeggen.'

Zijn vader maakt geen aanstalten om zijn koffie op te drinken, hij staart naar de grond. Onwillekeurig kijkt hij ook naar de vloer, naar de oude bruine tapijttegels die nog steeds niet zijn vervangen. Een paar jaar terug was in de bijkeuken de slang van de wasmachine geschoten, waarschijnlijk net op het moment dat het apparaat stond te pompen. Bijkeuken, keuken en huiskamer stonden blank. Zijn vader was niet thuis. Carla en hij hadden zijn huilende moeder geholpen met handdoeken en dweilen de boel te redderen.

'Miele, er is geen betere,' grapte hij toen hij zich een uur later bezweet op de bank liet zakken. Zijn moeder kon er niet om lachen. De vloerbedekking was na een paar dagen droog. Sindsdien loopt tussen de tegels een flinke naad.

Zijn vader draait een nieuw shagje. Bert steekt een Caballero op. Karel imiteert in zijn kooi het rokershoestje van zijn vader.

'Waarom kun je niets zeggen?' probeert hij opnieuw.

'Daarom niet.' Zijn moeder geeft hem haar lege kopje en kijkt weer stuurs voor zich, haar armen voor haar borst gevouwen.

Om beurten praten Annet en hij op zijn moeder in en proberen achter de reden van haar besluit te komen. Annet herhaalt dat ze er beter nog eens over na kan denken. Bert slaakt slechts diepe zuchten. Op de wangen van zijn moeder verschijnen

rode vlekken. Ze raakt zichtbaar geagiteerd en laat niet meer los dan ‘dat kan ik niet zeggen’ en ‘jullie weten alles niet.’

Hij veegt het zweet van zijn voorhoofd. Zijn overhemd plakt tegen zijn rug. Kan die kachel niet lager?

‘Waarom...?’ begint hij.

‘Jullie weten alles niet.’

Met een lelijk vertrokken gezicht bouwt Bert haar na: ‘Jullie weten alles niet.’

‘Je moet het helemaal zelf weten,’ komt zijn vader er tussen, ‘maar dan maak ik er een eind aan!’

‘Dat moet jij dan weer weten.’

‘Gezellig,’ zegt Bert.

Annet kijkt haar broer aan: ‘Doe eens niet.’

‘Joh, dit is toch niet te doen. Ik ben het zó spuugzat, ik blijf hier niet de hele avond naar luisteren.’ Met een klap zet hij zijn kopje terug op het dienblad.

‘Jullie kunnen gerust naar huis gaan,’ zegt zijn moeder.

‘Zijn we dan verder klaar met dat gelul over scheiden?’ vraagt Bert.

‘Ik ga scheiden, punt uit.’

‘Dan hang ik me op,’ zegt zijn vader.

‘Je weet waar het touw ligt, Haan.’

‘Jezus, mens, doe nou eens gewoon!’ roept Bert.

Zonder overgang begint zijn moeder te gillen. Ze schrikken zich allemaal kapot. Karel valt van zijn stok en geeft een harde schreeuw.

‘Houd op!’ schreeuwt Bert. ‘Doe normaal!’

Zijn moeder begint met wijd opengesperde ogen nog harder te brullen. Haar hele gezicht loopt rood aan.

‘Nou ja,’ zegt Annet. Zijn vader schudt slechts zijn hoofd.

Het geluid dat zijn moeder produceert is oorverdovend. Hij is het nodige kabaal in het ouderlijk huis gewend, maar zo bont heeft hij het niet eerder meegemaakt. De burens denken vast dat er een moord wordt gepleegd.

Bert wijst driftig op zijn voorhoofd. Annet roept: ‘Stop! Ik wil dat je hier onmiddellijk mee ophoudt! Ik schaam me kapot voor je.’

Hij snapt niets van het gegil, hij wil ook dat het stopt.

Aarzelend staat hij op en gaat voorzichtig, met één bil op de bank, naast zijn moeder zitten. Het gekrijs is afschuwelijk. Het klinkt alsof ze levend gevild wordt. Hij voelt zich opgelaten als hij losjes een arm om haar schouder legt. Dergelijk lichamelijk contact zijn ze van huis uit niet gewend.

Het lijkt te werken. Het gillen wordt geleidelijk aan minder, gaat over in hevig snikken.

Bert loopt met grote passen naar de gang. 'Ik ga weg uit dit gekkenhuis. Ik had hier helemaal niet moeten komen. Zonde van mijn tijd.'

Na de klap van de voordeur blijven ze alle vier zonder iets te zeggen op hun plaats zitten. De enige geluiden worden gevormd door het snikken van zijn moeder, het tikken van de koekoeksklok en het gemurmel van de papegaai.

Na een tijdje pakt zijn moeder haar zakdoek uit haar mouw, veegt haar ogen af en snuit haar neus. Opgelucht haalt hij zijn arm van haar schouder en staat op.

Annet schenkt opnieuw koffie in. Zijn vader hoeft niets. Zwijgend zitten ze bij elkaar. Zijn moeder hangt met gesloten ogen tegen de rugleuning van de bank. Zijn vader rookt en staart naar de grond.

Annet kijkt hem vragend aan. Hij haalt zijn schouders op, hij heeft ook geen idee hoe het verder moet.

'Jullie kunnen gerust gaan hoor,' zegt zijn moeder met schorre stem. 'Het is goed zo.'

'Ja, ga maar,' zegt zijn vader. Zijn gezicht staat strak.

Annet komt overeind. 'Ik ga zeker. Ik heb ook een gezin en een huishouden.'

Als zijn vader hem ziet aarzelen, zegt hij: 'Ga maar, het is goed.'

'Oké.' Hij pakt zijn trui van de stoelleuning.

Voordat ze weggaan vraagt Annet half gekscherend, half serieus aan zijn vader en moeder: 'Jullie gaan toch geen gekke dingen doen?'

'Nee hoor,' antwoordt zijn moeder. Ze vouwt haar zakdoek op. Zijn vader mompelt wat.

Buiten op straat zuigt hij gretig de frisse lucht in zijn longen. Annet zucht diep. Fluisterend vraagt hij aan haar: 'Wat was dat

gillen nou?’ Ze haalt haar schouders op. Ze opent het portier van haar auto. ‘Klotezooi,’ zegt ze voordat ze instapt. Hij knikt.

Annet toetert als ze langsrijdt.

Hij kijkt omhoog naar de donkere sterrenloze hemel. Snuift.

Er hangt sneeuw in de lucht.

Voeten vegen

Zijn moeder lijkt vastbesloten haar echtscheidingsplan door te zetten. De volgende dag al gaat ze bij een advocatenkantoor langs. Bij de avondkoffie vertelt ze het aan zijn vader.

‘Mijn advocaat zegt dat jij ook een advocaat moet nemen.’

Zijn vader belt Bert. Bert waarschuwt Annet en zijn zus belt op haar beurt hem op.

Dit keer wil Carla met hem mee. Hij heeft liever dat ze bij de kinderen blijft - Nicolette is zeven, Karin vijf en Niels is pas zes weken.

‘Ach, ze slapen en ik ga zo weer bij ze kijken,’ zegt Carla.

Bert heeft dit keer aan tafel plaatsgenomen, verder lijkt zich grotendeels hetzelfde scenario te ontrollen als gisteravond. De plafondlamp is aan, de huiskamer is hel verlicht. Zijn moeder zit met haar armen over elkaar op de bank, haar rug tegen de armleuning, haar benen voor zich uitgestrekt op de zitting. Zijn vader zit te roken en te vloeken in zijn leunstoel.

Ze proberen opnieuw achter de reden van zijn moeders voorgenomen echtscheiding te komen en zijn moeder blijft haar mantra’s herhalen.

‘Ik ga scheiden.’

‘Dat kan ik niet zeggen.’

‘Jullie weten alles niet.’

Van enige ontwikkeling in de conversatie is geen sprake. Carla slaagt er evenmin in een gesprek met zijn moeder op gang te krijgen. Bert praat steeds harder en zelfs Karel doet vanuit zijn kooi af en toe een duit in het zakje door boos te kakelen. Annet, vandaag in gewone kleren, zegt tegen zijn moeder dat ze vooral

geen overhaaste dingen moet doen. ‘Slaap er eerst nog een paar nachtjes over.’

Hij kijkt een paar keer heimelijk naar de klok, denkt aan de kinderen thuis en hoopt dat zijn moeder dit keer niet gaat gillen.

Na een kwartier staat zijn vader op en loopt naar de gang. Hij komt terug met zijn pet op en zijn sjaal om. Zonder iets te zeggen stapt hij naar de achterdeur en verdwijnt.

Verbaasd kijken ze elkaar aan.

‘Waar gaat die nou heen?’ vraagt Bert.

‘Gaan jullie achter hem aan,’ commandeert Annet.

‘Moet dat?’ protesteert Bert.

‘Ja, dat moet.’

‘Ga maar,’ zegt Carla tegen hem. ‘Ik ga even bij de kinderen kijken.’ Hij staat op.

‘Gezeik,’ zegt Bert.

Zijn broer gaat toch met hem mee. Het is opnieuw gaan sneeuwen. Zijn vaders voetstappen zijn duidelijk zichtbaar op het tuinpad. Ze lopen de poort uit. Op straat buigen de voetstappen rechtsaf. Bij het kruispunt verdwijnen ze links om de hoek. Hij heeft een vermoeden waar zijn vader naar op weg is. Hij durft niet aan Bert te vragen of hij hetzelfde denkt.

Halverwege de Buitensingel zien ze hem lopen, met opgetrokken schouders, zijn handen diep in zijn broekzakken gestoken. Bert en hij gaan over op een lichte looppas, wat niet meevalt in de verse, krakende sneeuw, vooral voor Bert niet met zijn zware lijf. Even later sluiten ze zich bij zijn vader aan, Bert ter rechterzijde, hijzelf aan de linkerkant.

‘Zo, en waar gaat de reis naartoe?’ vraagt Bert. Hij hijgt.

‘Nergens,’ antwoordt vader.

‘In dat geval lopen we gezellig met je mee.’

‘Niks ervan, jullie gaan terug naar huis.’

‘Welnee,’ zegt Bert, ‘even lekker de benen strekken, dat is gezond.’

Ze moeten hun best doen om zijn vader bij te houden. Voor een voorbijganger moet het een wonderlijk gezicht zijn, drie naast elkaar voortsnellende mannen in de sneeuw. Maar er zijn geen voorbijgangers. Verstandige mensen blijven met dit weer binnen.

Het begint harder te waaien. De sneeuw bijt in zijn gezicht. Vanuit zijn ooghoeken kijkt hij naar zijn vader. Hij staart strak voor zich uit. Zijn jas heeft hij thuisgelaten.

Uit alle macht probeert hij te bedenken wat ze moeten doen. Ze naderen het einde van de Buitensingel. De Blauwstraat oversteken, de Koninginneweg in, rechtsaf langs het abattoir, dan zijn ze er. De spoorwegovergang. In de volksmond 'het zelfmoordbaantje' genoemd. Een zwager van zijn moeder is daar lang geleden onder de trein gesprongen, net als een achterbuurman en anderen voor hem en na hem. Zijn moeder vertelt altijd dat haar zus haar man na de botsing met de trein niet meer had mogen zien van de politie. Snel had ze toch haar handen onder het laken gestoken omdat ze hem per se nog een keer wilde voelen. 'Hij was helemaal in stukken,' besluit zijn moeder steevast het verhaal.

'Waarom heeft hij zelfmoord gepleegd?' vroeg hij haar als kleine jongen.

'Je tante kreeg een kind van de kostganger.'

Hij wist niet wat een kostganger was, maar vroeg niet verder.

Vijf minuten in dit tempo, dan zijn ze bij het spoor, schat hij.

Bert lijkt zich geen zorgen te maken. Hij loopt er ogenschijnlijk ontspannen bij. Net als zijn vader heeft hij zijn handen in zijn zakken gestoken. Een man op weg naar een voetbalwedstrijd.

'Kom,' zegt hij tegen zijn vader, 'we gaan terug, het is veel te koud.' Hij hoort zelf hoe onlogisch dat klinkt gezien zijn vaders vermoedelijke bestemming.

'Gaan jullie maar terug. Ik vind het alleen wel.'

'Nee, geen gekkigheid. Kom we gaan.'

Zijn vader reageert niet. Ze stuiven de Koninginneweg in. Twee, hooguit drie minuten. Hij krijgt het steeds benauwder. Het voelt alsof hij in een rare film is terechtgekomen. Wat moet hij straks doen als ze bij het spoor aankomen? Zijn vader tegen de grond werken en op hem gaan zitten? Met hem vechten?

Hij kan niet langer wachten. Bert doet niets, hij loopt opgewekt verder alsof ze met zijn drieën zo meteen een biertje gaan drinken.

Voorzichtig pakt hij zijn vader bij zijn bovenarm, bedacht op de klap die hij kan krijgen. Zijn vader slaat niet, schudt alleen zijn hand van zich af.

Ze gaan rechtsaf. Hij ziet het donkere bakstenen gebouw van het abattoir al voor zich. Aan het eind van de weg ligt de spoorwegovergang. De bel rinkelt, het rode licht knippert, de spoorbomen gaan omlaag. Op het moment dat de trein voorbij dendert, pakt hij zijn vader opnieuw bij zijn bovenarm, wat steviger nu, en bereidt zich erop voor hem in de houdgreep te nemen. Zijn vader blijft staan, probeert daarna weer door te lopen. Hij houdt hem tegen. Bert kijkt geboeid toe. Tot zijn opluchting draait zijn vader zich om, hij hoeft hem niet te dwingen. Hij loopt een tiental meter met zijn vader op, zijn vingers om zijn arm alsof hij een blinde begeleidt, laat hem dan los.

Zwijgend lopen ze gedrieën terug naar huis. Zo onopvallend mogelijk kijkt hij naar zijn vader, naar de bittere trek om zijn mond, zijn strakke, naar voren gerichte blik.

Hoe dichterbij ze komen, hoe harder het gaat sneeuwen. De voetstappen die ze op de heenweg hebben achtergelaten, vervagen. Er vallen een paar sneeuwvlokken in zijn nek. Hij rilt.

Merkwaardig dat zijn vader geen jas aanheeft, maar thuis wel de moeite heeft genomen zijn pet op te zetten en zijn sjaal om te doen. Alsof hij bang was geweest om op weg naar het zelfmoordbaantje een verkoudheid op te lopen. Het valt hem nu ook op dat zijn vader geen schoenen draagt. Hij stapt op zijn bruine leren slippers door de sneeuw.

‘Daar is papa!’ roept Karel de papegaai als ze de warme keuken binnenkomen.

‘Jullie hebben het nogal uitgehouden in die sneeuw,’ zegt zijn moeder. ‘Hebben jullie je voeten wel veveegd?’

‘Goeie God,’ zegt Annet. Bert tikt met zijn vinger tegen zijn voorhoofd.

Carla kijkt hem vragend aan. Hij haalt zijn schouders op.

‘Alles goed met de kinderen?’ vraagt hij.

‘Ze slapen alledrie rustig.’

Ze gaan zitten. Zijn vader draait een shagje. Karel hoest. Zijn ouders kijken elkaar niet aan. Bert begint tegen Annet een

verhaal over een of ander bericht dat hij die ochtend in de krant heeft gelezen, iets vaags over een wet eenmalige uitkering. Annet kijkt Bert met opgetrokken wenkbrauwen spottend aan.

Niemand heeft blijkbaar behoefte aan een nadere toelichting op het uitstapje van zijn vader. Hij kijkt op de klok en denkt aan de kinderen en aan het werk dat thuis op zijn bureau op hem ligt te wachten. Het is kwart voor negen.

Ze drinken koffie. Deze keer heeft Carla hem gelukkig gezet.

Als niemand meer iets te zeggen heeft en de rust voorlopig lijkt weergekeerd, vertrekken ze naar huis. Buiten kijkt Bert hem triomfantelijk aan, alsof hij een weddenschap heeft gewonnen. Een beetje te hard zegt hij: 'Hij zou het toch niet hebben gedaan. Ik wist het zeker.'

Maar zoiets kun je natuurlijk nooit zeker weten.

*Cos I can't understand what's going on
I can't understand what's going on*

Air Traffic - Fractured Life

Gevaarlijk

Aan de overkant van de straat kwam een lange rij kinderen voorbij. De kinderen liepen hand in hand en zongen. Wat ze zongen, wist hij niet. Voor en achter de rij liep een mevrouw. Vanachter het raam keek hij de kinderen na.

‘Wat doen ze?’ vroeg hij aan zijn moeder.

‘Ze gaan naar de speeltuin.’

‘Mag ik ook naar de speeltuin?’

‘Mooi niet! Je kunt hier spelen. Het geld groeit niet op mijn rug, Evert.’

‘Wie zijn die kinderen?’

‘Dat zijn kleuters. Ze zitten op de kleuterschool.’

‘Ben ik een kleuter?’

‘Ja.’

‘Ga ik naar de kleuterschool?’

‘Nee, geen denken aan!’

‘Waarom niet?’

‘Omdat het smerig is op de kleuterschool.’

Met eigen ogen had ze eens gezien hoe een jongetje met een vieze neus in de rij liep. ‘Hij had een groene bel aan zijn snotkoker hangen. Ze lieten hem gewoon zo lopen. Gatver. En die kinderen plassen natuurlijk maar raak. Geloof maar niet dat ze de wc’s daar goed schoonmaken, niet zoals je moeder. Jij gaat er niet heen. Het is niet verplicht. Je wordt er alleen maar ziek.’

Dus bleef hij thuis. Hij vond dat niet vreemd. Zijn moeder zei dat het smerig was op de kleuterschool. Ze was bang voor bacillen. Daarom was ze altijd aan het poetsen. Hij snapte alleen

niet dat die andere kinderen wel naar de kleuterschool mochten. Vonden hun moeders het dan niet erg dat hun kind ziek werd? Waren die moeders zo gemeen?

Thuis viel er genoeg te beleven. Hij verveelde zich nooit. Hij speelde, tekende, kleurde. Zijn moeder bewaarde al het papier waarop hij kon tekenen. Oude kalenders, reclamefolders, brieven die weg konden. De papieren zakken waarin boodschappen hadden gezeten, sneed ze voor hem open en streek ze glad. De vellen legde ze op de stapel in de keukenkast. Voor zijn verjaardag had hij van haar een nieuw potlood, een doosje met kleurtjes, een gum en een puntenslijper gekregen. Na het tekenen borg hij zijn tekenspulletjes netjes op in een la van het wandmeubel.

Bij mooi weer mocht hij achter het huis spelen. Dan moest hij meestal zijn jas aan en zijn sjaal om, anders werd hij ziek. In de brede poort achter het huis en op de stoep voor het huis mocht hij niet spelen. Dat vond zijn moeder te gevaarlijk.

Achter het huis was een plaatsje. Aan de ene kant stond hun schuur, aan de andere kant was de schutting van de familie Klarenbeek. De schuur was verboden terrein. Daar bewaarde zijn vader zijn gereedschap, niemand mocht aan dat gereedschap komen. Zijn vader wist precies waar alles lag.

Na het plaatsje begon de tuin, met het tuinpad. De tuin was een paar meter breed en vijftwintig meter lang. Lang voor een tuin in de binnenstad zei iedereen. In het midden stond een appelboom en aan het einde van de tuin, achter het duivenhok, rees een reusachtige kastanjeboom op.

Zijn vader was dol op tuinieren. In de tuin stonden chrysanten en azalea's, een paarse vlinderstruik, een witte yucca en een roze seringenboom die in de lente lekker zoet rook. Tegen het tuinhek van de familie Zuurmond, de andere burens, groeiden gele rozen. Langs het pad had zijn vader Engels gras geplant dat in de zomer roze, witte en rode bloempjes gaf. Zijn vaders grootste trots waren zijn dahlia's. Hij had ze in alle kleuren. Bijna iedereen die in de zomer bij hen langs kwam, kreeg van hem een bos dahlia's mee naar huis.

Op het plaatsje en het tuinpad mocht hij op zijn driewieler rijden. Het pad was zo smal dat hij aan het einde bij het hek

moest afstappen en zijn driewieler moest keren om terug te kunnen rijden. Hij moest goed oppassen voor het Engels gras.

Soms, als zijn vader niet thuis was, maakte zijn moeder patat. Ze schilde de grootste aardappelen, sneed ze tot dikke frieten, zette het raam op een kier, deed haar hoofddoek om tegen de tocht en bakte de patat voor in een blauwe braadpan met slaolie. Hij snoof de bakgeur op en luisterde naar het bruisen van de olie in de pan. De voorgebakken frieten liet zijn moeder uitlekken in het vergiet. Als de frieten afgekoeld waren, bakte ze ze af, tot ze goudbruin waren. Tegen de tijd dat de patat op hun borden lag, met een flinke klodder mayonaise ernaast, liep het water hem door de mond. Hij viel aan.

‘Niks tegen je vader zeggen hoor,’ drukte zijn moeder hem op het hart.

‘Hm, hm...’

Dat zei ze vaak, zijn moeder: ‘Niks tegen je vader zeggen.’

Rood

Elke zaterdagmiddag gingen ze naar de markt, zijn vader, zijn moeder en hijzelf. Annet en Bert gingen nooit mee. Ze waren te oud.

Zijn vader droeg twee tassen, zijn moeder een. Ze hadden veel boodschappen nodig, want zijn vader wilde niets kopen bij de leveranciers die langs de deur kwamen, behalve bij de melkboer, die hij ‘de waterboer’ noemde. Van de visboer, de aardappelboer en de groenteboer wilde hij niets hebben. Ze verkochten volgens hem taaië zooli, bagger of stinktroep. Zijn moeder mocht geen brood kopen bij Timmermans, die zes dagen per week met zijn ratelende broodkar door de straat reed. Jammer, want hij vond het juist zo lekker ruiken als hij met zijn moeder op straat liep en de bakker de klep van zijn kar opendeed om een paar warme, vers gebakken broden te pakken.

‘Die vent verkoopt laf brood. Hij stopt er zaagsel in,’ beweerde zijn vader. Dat van dat zaagsel heeft hij jaren geloofd.

Brood moest zijn moeder halen bij Van Leeuwen, een paar straten verderop, op de Nieuwstraat. Bij Van Leeuwen kocht zijn moeder elke zaterdagochtend ook vijf roze tompoezen, met gele pudding ertussen. Koekjes en krentenbrood mocht ze weer alleen kopen bij de Spakenburgers, die zaterdag op de markt stonden.

Hij vond de vrouwen in de kraam van de Spakenburgers er maar raar uitzien, zoals de buitenaardse wezens waarover hij op de radio had gehoord. Het haar van die vrouwen zat in een rol in hun nek, ze droegen een gek wit mutsje op hun hoofd en gebloemde lappen over hun schouders. Ze hadden blote armen, ook in de winter als het koud was. De eerste keer dat hij ze zag, was hij achter zijn moeder weggekropen.

Hij liep tussen zijn vader en moeder in. Zijn moeder hield zijn hand vast. Zijn vader rook naar Old Spice uit het witte flesje met het rode zeilschip. Voordat ze naar de markt gingen, schoor zijn vader zich met een scheermes. Op doordeweekse dagen gebruikte hij zijn elektrisch scheerapparaat, natuurlijk van Philips, alleen kon je je daarmee niet zo glad scheren. Zijn vader had een zware baardgroei. Voor de grap raspte zijn vader zijn kin weleens langs zijn wang en dan deed hij zijn best om niet te huilen.

Zijn moeder moest op zaterdag zijn vaders nek uitscheren. Hij keek graag toe hoe zijn moeder de natte scheerkwast in het donkerrode bakelieten bakje met scheerzeep ronddraaide en daarna de nek inzepte.

‘Voorzichtig, hoor,’ zei zijn vader.

‘Rustig Haan, ik doe het niet voor het eerst.’

Zijn moeder zette het scheermes op zijn vaders nek en trok een spoor door het witte schuim. Ze klopte het mes uit in een bakje warm water en zette het mes opnieuw op zijn vaders nek. Als ze hem per ongeluk sneed, vloekte hij.

‘Dat hoor je niet in de kerk,’ zei zijn moeder. Zijn vader vloekte nog harder. Het schuim kleurde rood. Zijn moeder veegde het schuim weg met de handdoek en wreef met een blokje aluin over de bloedende snee voordat ze het mes weer op zijn vaders nek zette. Ze zag er niet geschrokken uit.

Op weg naar de markt gingen ze eerst bij de paardenslager op de Wilhelminastraat langs. Alleen op zondag aten ze thuis echt

vlees. Op dinsdag aten ze een saucijs of een slavink en op donderdag een gehaktbal.

Van de slager kreeg hij een plakje leverworst.

Op de markt volgden ze altijd dezelfde route langs de kramen. Ze kochten krentenbrood en koekjes bij de Spakenburgers, groente en fruit bij Rinus de groenteboer, chocolade bij De Heer uit Rotterdam, pel-pinda's en tutti frutti bij de Notenkraam (waar het zo lekker naar gebrande noten rook), boerenboter en jong belegen boerenkaas bij de kaasboer uit Stolwijk, en gestoomde makreel bij de visboer uit Katwijk.

Als ze geluk hadden lag er hom of kuit in de kraam van de visboer. 's Avonds bakte zijn vader, die anders nooit een vinger uitstak in de keuken, de hommetjes of plakken kuit, voor op de boterham. Hom of kuit bakken, dat kon een vrouw niet.

Sambal-bij

Zijn vader lustte alleen Hollands eten. Hij was dol op witlof, erwtensoep, bruine bonensoep, stampot, gebakken vis, zoute haring en boerenkool met worst. Toen de eerste Chinese restaurants in de stad verschenen, Kota Radja en Hong Kong, wilde hij daar niets mee te maken hebben. Hij hoefde die buitenlandse stinktroep niet, die kruidenzooi.

Er verscheen ook een Chinees op de Molenstraat: Indrapoera. Ze kwamen er langs als ze naar de markt gingen. Op het raam zaten gouden letters en rode Chinese tekens. In de vensterbank stonden rode Chinese vazen en beelden, binnen hingen rode lantaarns aan het plafond. Chinezen hielden van rood. Chinezen zelf zag hij nooit.

Hij was jaloers op de mensen die naar binnen gingen of naar buiten kwamen, vaak met een pan in hun handen. Als de deur open ging als ze langs liepen, rook hij een onbekende, heerlijke geur. Onwillekeurig trok hij aan de hand van zijn moeder, alsof hij haar mee naar binnen wilde trekken.

Zijn moeder had geen hekel aan ander eten. Op een zaterdag, toen zijn vader de hele dag naar Den Haag was voor een

duivententoonstelling, pakte ze tussen de middag de kleine blauwe pan uit de keukenkast en stopte hem samen met een theedoek in haar boodschappentas.

‘Kom, we gaan naar de Chinees,’ zei ze.

Hij juichte. Onderweg hield hij een hengsel van de boodschappentas vast. Hij dacht dat hij van plezier uit elkaar zou klappen. ‘We gaan naar de Chinees!’ zou hij tegen de mensen op straat willen roepen.

Zijn benen wilden alle kanten op. Hij kon wel dansen en springen.

‘Doe eens kalm zeg, straks vallen we,’ zei zijn moeder.

Binnen bij de Chinees keek hij zijn ogen uit. Rood behang, rode stoelen, witte lakens op de tafels. Zijn voeten zakten weg in de rode vloerbedekking. Het rook lekker.

Er zaten geen mensen aan de tafels, wel op de stoelen bij de balie. Voor de balie stonden ook mensen te wachten.

Achter de balie zag hij zijn eerste Chinees. Een mevrouw. Ze was niet zo groot en ze droeg een zwarte jurk. Ze had zwart haar en een beetje gekleurd gezicht, niet geel. Ze had ook geen spleetogen.

‘Ja?’ vroeg de Chinese mevrouw aan een dikke man voor de balie. De man haalde een pan uit zijn tas. Aarzelend zei hij: ‘Nasi.’ Hij zette de pan op de balie.

De Chinese mevrouw schreef iets op een briefje, draaide zich om en prikte het briefje op een pin. Ze pakte de pan van de man en zette hem naast de pin.

‘Ja?’ vroeg ze aan de volgende klant.

Achter haar vloog met een klap een luik open. Hij schrok. Een magere Chinese man in een witte schort schreeuwde iets naar de Chinese mevrouw, alsof hij boos was, en schoof drie pakketten in wit papier naar haar toe. Hij trok de briefjes van de pin, pakte de pan van de dikke man en sloot met een harde klap het luik.

‘Sambal-bij?’ vroeg de Chinese mevrouw aan een klant.

‘Eh... oké, doe maar.’

‘Kroepoek?’

‘Welja.’

Kroepoek waren grote, lichtbruine vellen.

Er waren meer mensen met een pan. Sommigen bestelden nasi, anderen bami. Iedereen wilde sambal-bij en kroepoek.

Zijn moeder nam nasi, met sambal-bij en kroepoek. Ze wikkelde de pan in de theedoek. De pan ging terug in de tas.

De terugweg naar huis duurde lang.

Nasi was gebakken rijst. Bovenop lagen twee eieren die er anders uitzagen dan zoals zijn moeder ze bakte, dikker en witter. In de nasi zaten stukjes groene groente, kleine plakjes ham en lichte stukjes vlees.

Zijn moeder schepte de nasi op twee borden. De sambal-bij zat in een plastic zakje. Met een theelepeltje deed ze een klein beetje van het rode spul op elk bord. Ze verdeelde de eieren. Naast elk bord legde ze een vel kroepoek.

Hij nam de eerste hap nasi van zijn leven. Nooit had hij zoiets lekkers geproefd. De nasi was nog lekkerder dan patat. Dankbaar keek hij naar zijn moeder. Ze keek hem met glinsterende ogen aan.

‘Lekker?’ vroeg ze, voordat ze zelf een hap nam.

‘Hmmm,’ deed hij.

‘Niks tegen je vader zeggen, hoor.’

Hij knikte met volle mond.

Kraai

De huiskamer zat vol visite. Ooms, tantes, neefjes, nichtjes. Zijn vader was jarig. Naast zijn vader zat een oude man die hij nooit eerder had gezien. Vanavond had hij zomaar ineens in de kamer gestaan. ‘Dat is je opa Haan,’ fluisterde zijn moeder in zijn oor.

Op de kleine tafel in de hoek van de kamer, bij het raam, stond een bandrecorder. Een groot grijs apparaat met twee spoelen en witte drukknoppen. Aan de voorkant zat een handvat. Hij had nooit eerder een bandrecorder gezien. Waar de bandrecorder vandaan kwam, wist hij niet. Iemand van de visite had hem waarschijnlijk meegenomen.

Een wonderlijk ding was het. Hij moest vreselijk lachen toen hij de stem van zijn vader uit de bandrecorder hoorde komen

nadat hij wat in de microfoon had gezegd. Het geluid leek echt op de zware stem van zijn vader, met een brom erin.

Tot zijn grote plezier mocht hij ook wat in de microfoon zeggen. Met twee handen hield hij de microfoon voor zijn mond. De microfoon was veel zwaarder dan hij had gedacht.

‘Koekoek,’ riep hij. Er werd gelachen.

Hij wilde niet geloven dat het zijn stem was die even later uit het apparaat kwam. Hij zei telkens een ander woord - huis, boom, poes, schoen - en iedere keer zeiden ze allemaal dat het écht zijn stem was, maar het was zijn stem niet en hij werd steeds bozer.

‘Zing maar een liedje,’ zei zijn moeder.

Hij stond met zijn rug naar de visite en keek naar de bandrecorder. Uit het apparaat klonk het blazende geluid van zijn ademhaling, waar hij het een beetje benauwd van kreeg. Hij dacht diep na, maar kon geen liedje bedenken.

‘Zing dan wat!’ riep iemand.

Hij hoorde alleen het raspen van zijn ademhaling. Er kwam geen liedje op in zijn hoofd. Hij kreeg het warm.

‘Doe maar poesje mauw,’ zei zijn vader. Maar dat kende hij niet goed.

‘Hij kan niet zingen, joh,’ riep de oude man die zijn opa was.

Hij kreeg het steeds benauwder. Er wilden hem geen woorden te binnen schieten. Zijn handen met de zware microfoon trilden.

‘Ach joh, zing gewoon een Sinterklaasliedje,’ zei oom Kees. ‘Maakt het uit...’

Ja! Sinterklaasliedjes waren makkelijk. Die kende hij. Sinterklaas was niet in het land, maar dat gaf niet.

Hij zong: ‘Zie ginds komt de stoomboot...’

Het ging steeds beter. Hij zong harder, ‘...hoe huppelt zijn paardje het dek op en neer...’

Hij begon er meer plezier in te krijgen. ‘Zijn knecht staat te lachen en roept ons reeds toe...’

Achter hem zongen een paar mensen zachtjes mee.

‘Och lieve Sint Nicolaas, kom ook eens bij mij...!’

Toen riep zijn opa: ‘Hij zingt zo vals als een kraai! Het lijkt net een zingende zaag...’

Het leek of iemand hem een trap in zijn rug gaf. Zijn benen werden slap, hij zakte een beetje door zijn knieën. Je kon fout zingen, dat wist hij niet. Je kon vals zingen, en hij zong vals. Dat had niemand hem ooit verteld en dat was gemeen. Hij begon te huilen.

‘Gewoon door zingen,’ zei oom Kees, ‘het is goed.’ Maar hij kon alleen nog snikken. Hij zag niets meer door zijn tranen. De microfoon was zwaar. Hij liet zijn armen zakken.

‘Moest dat nou weer?’ zei zijn moeder.

Zijn opa grinnikte. ‘Wie zoet is krijgt lekkers,’ zei hij.

Half

‘Hoeveel broers en zussen heb jij?’ vroeg Fransje. Zijn neefje zat naast tante Hermien op de bank. Naast haar reusachtige lijf leek Frans een schrieltje, een schrieltje met een brillettje.

Tante Hermien had Moortje van de bank geduwd voordat ze ging zitten.

‘Weg, vies beest.’

Zijn vader was achter in het duivenhok. Hij kwam voorlopig niet binnen. Zijn moeder stond in de keuken. Ze was een beetje boos, wist hij, want ze had er een hekel aan als mensen onverwacht op visite kwamen. Dan kon ze niet van tevoren stoffen en stofzuigen. ‘Let maar niet op de rommel, hoor,’ zei ze altijd tegen de visite, maar er was nooit rommel.

Hij hield niet zo van tante Hermien. Ze had zo’n raar lachje om haar mond als ze wat tegen hem zei en ze gebruikte vreemde woorden die hij niet kende. Ze praatte deftig. Volgens zijn vader zat er een hete aardappel in haar keel, maar dat geloofde hij niet.

Tante Hermien rook naar bloemenparfum, anders dan de odeklonje die zijn moeder over haar voorhoofd wreef als ze hoofdpijn had.

Als zijn tante over straat liep, met haar kin omhoog en haar borst naar voren, leek ze op een van de sierduiven van zijn vader. De kropduif. Zijn vader noemde haar ‘het slagschip’.

‘Dat wijf heeft het te hoog in d’r bol. Van buiten bont, van binnen stront.’

Tante Hermien was van de koude kant had zijn moeder hem uitgelegd. Ze was geen echte familie. Ze was getrouwd met ome Johan, de oudere broer van zijn moeder. Gelukkig zagen ze tante Hermien bijna nooit. Hij begreep niet wat ze nu kwam doen.

Zijn neefje keek toe hoe hij de veer van het locomotiefje opwond, voor de wagons haakte en de trein over de rails liet rijden. Van Sinterklaas had hij extra rails gekregen zodat zijn spoorbaan twee keer zo lang was geworden.

Zonder zijn ogen van de spoorbaan te halen, zei hij tegen Fransje: ‘Ik heb een zus en een broer, Annet en Bert.’ Zijn stem klonk raar, hij had keelpijn. Toen hij het locomotiefje weer oppakte om de veer op te winden, hoorde hij tante Hermien tegen Fransje fluisteren: ‘Annet is geen volle zus hoor. Ze is een halfzus.’

‘Oh,’ fluisterde Fransje.

Hij keek snel of zijn moeder het had gehoord. Dat leek gelukkig niet zo. Ze stond bij het aanrecht koffie te zetten. Ze goot heet water uit de fluitketel in het filter. Zijn hart bonsde. Hij wist niet wat een halfzus was, maar begreep dat het iets ergs moest zijn waarover je niet hardop mocht praten.

Het woord halfzus paste wel goed bij Annet, want er was iets geheimzinnigs aan haar. Ze had een andere achternaam. Ze heette IJsselstijn, Annet IJsselstijn. Zij heetten Haan. Hij had nooit aan zijn moeder durven vragen hoe dat kwam. Waarom hij dat niet durfde, wist hij niet.

Zijn moeder kwam uit de keuken met een dienblad met koffie, glazen limonade en een schaal wafeltjes.

Tante Hermien en Fransje bleven gelukkig niet lang. Nadat ze weg waren, kauwde hij verder op de gedachte. Annet was een halfzus en ze had een andere achternaam. Een halfzus, een halve zus. Hoezo? Hoe kon dat?

Onder het avondeten keek hij stiekem naar zijn vader, moeder, Annet en Bert. Annet leek niet op zijn vader, wel een beetje op zijn moeder. Annet had hetzelfde zwarte haar als zij. Zijn vader was zo kaal als een biljartbal. Annet leek ook niet op Bert, ze was veel groter dan hij. Ze had een beetje uitpuilende

ogen, dikke lippen en een brede neus. Dat hadden zij alledrie niet.

‘Wat zit je te loeren?’ vroeg zijn vader. ‘Heb ik wat van je aan?’

Hij keek naar zijn bord en nam een hap boerenkool.

Annet was een halve zus. Raar. Wat bedoelden ze daarmee? Waar was de andere helft? Hij vond het maar griezelig allemaal.

Kapot

Er schoven wolken voor de zon. Het werd kouder. Hij rolde zijn basketbal over het plaatsje heen en weer. De bal had hij van de overbuurvrouw gekregen omdat ze ging verhuizen en het huis aan het opruimen was. Zijn moeder had eigenlijk een hekel aan ballen, in verband met de ramen. Als zijn vader thuis was, mocht hij de bal alleen over het plaatsje rollen, omdat zijn vader bang was voor zijn bloemen.

Het rollen verveelde hem al snel. Zijn vader was niet thuis. Voorzichtig stuiterde hij de bal van het plaatsje over het pad naar het hek en terug, ervoor zorgend dat de bal het Engels gras niet raakte.

Het ging fijn. Hij kon goed ballen. Hij versnelde zijn pas. De bal duwde elke keer als hij omhoog stuiterde zo lekker tegen zijn hand. In looppas liep hij heen en weer. Sneller en sneller.

De bal wilde alle kanten op, maar hij wist hem steeds terug op het midden van het pad te slaan. Hijgend rende hij achter de bal aan. Harder en harder. Halverwege het pad stuiterde de bal opeens op een rare manier omhoog, de bal gleed langs zijn hand, hij kon hem niet tegenhouden. De bal schoot over de heg.

De bal lag op de plantjes van de buren, naast de vijver. Hoe moest hij hem terugkrijgen? Hij kon het niet aan zijn moeder vragen, want dan moest ze bij buurvrouw Klarenbeek aanbellen en ze had zo'n verschrikkelijke hekel aan dat rotwijf. Zijn vader trouwens ook, nog meer dan zijn moeder. Hij haatte haar. Ze wilde dat hij zijn duiven wegdeed.

‘Door het voer van die beesten hebben wij muizen,’ beweerde ze.